

Zapiski bibliograficzne

NIEMCY

HANS-HEINZ ORTLIEB: *Rationalisierung — auch in unserem Bildungswesen.*; „Wirtschaftsdienst”, nr 1, 1968.

Zaniedbania w dziedzinie inwestycji socjalnych dotyczą przede wszystkim oświaty i szkolnictwa NRF. Nie chodzi tu jednak tylko o powiększenie ilościowe istniejących urzędów i przedłużenie czasu kształcenia, lecz również o poprawę metod dydaktycznych i strukturalne zmiany w szkolnictwie zachodnoniemieckim, co pozwoliłoby na redukcję ilości osób niekończących nauki. Dotychczasowy kierunek inwestycji był sprzeczny z powyższymi postulatami. Strukturalne zmiany winny iść w kierunku pewnego rozdziału badań naukowych od procesu kształcenia. Wiele przemawia za tym, aby kształcenie zawodowe powierzyć szkołom „pośrednim” (które należałoby stworzyć). W wielu dyscyplinach dałoby się skrócić kształcenie zawodowe do sześciu semestrów. Nie tylko szkoły wyższe wymagają reformy, lecz również pozostałe szkolnictwo oczekuje racjonalizacji i nie należy na te reformy szędzić środków.

HARALD JÜRGENSEN: *Grossbritanniens Hindernislauf in die EWG.* „Wirtschaftsdienst” nr 2, 1968.

Przy staraniach W. Brytanii o przystąpienie do EWG wyraźna staje się tendencja do ograniczania zastrzeżeń z jednej strony i rosnąca gotowość do przyjęcia stworzonych w EWG instytucji z drugiej. Na miejsce negatywnego stanowiska Francji dyktowanego względami zasadniczymi, występują obecnie argumenty ekonomiczne: konieczność uprzedniego zakończenia organizacji wspólnego rynku i równie konieczna re-

forma gospodarki brytyjskiej. Autor polemizuje z tymi argumentami dowodząc, że odrzucanie ofert na przystąpienie do EWG może raczej wstrzymać organizację wspólnego rynku, a W. Brytanii łatwiej będzie pokonać swoje trudności gospodarcze po przyjęciu jej do EWG. Podobnie funkcje funta angielskiego jako waluty rezerwowej i stosunki W. Brytanii z krajami *Commonwealth'u* nie są nieprzewidywalną przeszkodą do przystąpienia jej do EWG. Jedyne wyjście z sytuacji byłoby, zdaniem autora, przy sztywnym stanowisku Francji, stworzenie stanu przejściowego, pozwalającego już teraz na nawiązanie stosunków gospodarczych z W. Brytanią jako partnera stowarzyszonego, a prowadzących do pełnego partnerstwa.

HANS-JÜRGEN SCHMAHL: *Ein Dokument des begrenzten Handlungsspielraums. Zum Jahreswirtschaftsbericht 1968 der Bundesregierung.* „Wirtschaftsdienst” nr 3, 1968.

Gospodarcze sprawozdanie roczne 1968 ministerstwa gospodarki NRF opracowane stosownie do wymogów tzw. ustaw stabilizacyjnych, akceptuje w większej części ekspertyzę rady rzeczoznawców gospodarczych. Jedyną poważną różnicę poglądów wywołała propozycja rady stworzenia „wielostronnego clearingu interesów” przy pomocy „ramowego paktu dla ekspansji i stabilizacji”. Zdaniem rządu, tego rodzaju pakt stawiałby zbyt wysokie wymagania siłom społecznym reprezentowanym przez różne grupy interesów. Istnieje również rozbieżność między wzrostem gospodarki zakładanym przez radę a przewidywanym przez rząd. Rada zakłada mianowi-

cie wzrost produktu społecznego w 1968 r. o 6,4%, a rząd o 4% przewiduje wyższy wzrost w latach następnych. Różnice w prognozach wytworzą atmosferę niepewności powodującą ostrożność rządu w stosowaniu instrumentów polityki gospodarczej.

WOLFGANG MICHALSKI, *Export ist keine Einbahnstrasse*. „Wirtschaftsdienst” nr 4, 1968.

Tendencja wzrostu eksportu NRF trwa nieprzerwanie od wielu lat, bilanse płatnicze wykazują raczej nadwyżki niż deficyty, a maksymalizacja eksportu przestała być celem polityki gospodarczej. Mimo to troska o rozwój eksportu jest negującym przedmiotem rozważań polityczno-gospodarczych. Pomija się przy tym fakt, że nie tylko permanentne deficyty bilansu płatniczego, lecz również jego nadwyżki z ciągłym wzrostem rezerw złota i dewiz mogą być niekorzystne dla ogólnie przyjętych założeń polityki gospodarczej. Nadwyżki mogą stanowić, przy pełnym zatrudnieniu, zagrożenie dla stałości cen, a rezerwy dewiz i złota nie są szczególnie produktywną lokatą kapitału. Oczywiście nie można negować znaczenia eksportu jako bodźca rozwojowego potencjału i produktywności przemysłu. Konflikt między dążeniem do wzrostu gospodarczego i dążeniem do zewnętrznej równowagi gospodarczej można rozwiązać, jak sądzi autor, zakładając niezmienną parytetu walutowego, przez wzrost importu towarów i eksportu kapitałów. Wąskim gardłem wzrostu gospodarczego jest w Niemczech zachodnich przede wszystkim potencjał pracy, należałoby zatem, zdaniem autora, położyć w rosnącym stopniu nacisk na import artykułów pracochłonnych i połączyć go z eksportem kapitałów w formie organizowania produkcji w dogodnych dla tego celu krajach, dla uniknięcia nacisku na płace. Polityka gospodarcza rządu nie sprzyja jednak tego rodzaju tendencjom.

HARALD JÜRGENSEN, HARTMUT BERG: *Die amerikanische Herausforde-*

rung — ein Papiertiger? „Wirtschaftsdienst”, nr 5, 1968, ss. 255—261.

Prowokujących do dyskusji określeń, jak „wyzwanie amerykańskie”, „luka technologiczna”, „luka w zarządzaniu” nie można zastosować, jak usiłują dowieść autorzy, do zachodnioniemieckiego przemysłu samochodowego. Przenikanie amerykańskich koncernów samochodowych na rynki europejskie jest, ich zdaniem, daleko mniej groźne niż przedstawia to Servan-Schreiber, gdyż już przy dzisiejszym stopniu koncentracji europejski przemysł samochodowy może skutecznie przeciwstawić się temu „wyzwaniu”. Amerykańska przewaga inwestycyjna nie istnieje, jak wynika z przytoczonych przykładów w przemyśle samochodowym zachodnioniemieckim i francuskim. Podobnie nietrafne jest twierdzenie o wyższości technicznej oraz o przetłaczającej większej sprawności rynkowej koncernów amerykańskich na rynkach europejskich. Autorzy nie przeczą, że *General Motors*, *Ford* i *Chrysler* są przedsiębiorstwami ogromnymi i osiągnięciem świetne rezultaty. Nie oznacza to jednak, że ich europejskie filialne przedsiębiorstwa są odporne na niepowodzenia i predestynowane do sukcesów. Ich triumfy nie są więcej oszałamiające, a błędy nie mniej liczne niż ich europejskich konkurentów.

DR HANS DIETER SCHOEN: *Die Kooperation zwischen Ost und West hat Zukunft*. „Wirtschaftsdienst” nr 4, 1968.

Autor stwierdziwszy na wstępie, że powiązania gospodarcze między Wschodem i Zachodem są znacznie ściślejsze niż to dochodzi do publicznej wiadomości, roztrząsa zagadnienie, czy wzmacnianie przez współpracę potencjału gospodarczego i militarnego Wschodu jest korzystne ze względów gospodarczych i politycznych. Przeprowadzana przez autora analiza ekonomicznych, socjalnych i politycznych skutków industrializacji Wschodu przy pomocy Zachodu prowadzi do wniosku, że współpraca jest korzystna dla obu stron z prawdopodobną przewagą korzyści dla Zachodu.

Zrozumiałą konsekwencją współpracy będzie zanik tendencji autarkistycznych w krajach Wschodu, utrata w pewnym stopniu niezawisłości gospodarczej i wynikająca stąd konieczność trwałego związania politycznego z Europą zachodnią, co prowadzić ma, zdaniem autora do zapewnienia temu kontynentowi pokoju.

Zestawił: T. K.

PROBLEMATYKA NIEMIECKA W PIŚMIENICTWIE POLSKIM

„STUDIA NAUK POLITYCZNYCH”. PWN, Warszawa, t. 1, 262 ss.

Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego wydał 1 tom wydawnictwa seryjnego „Studia Nauk Politycznych”. Priorytet w „Studiach” mają mieć — zgodnie z założeniami Kolegium Redakcyjnego — „zagadnienia mieszczące się w ramach szeroko pojętej współczesności politycznej, ustrojowej, ekonomicznej i socjologicznej, a więc zagadnienia z tych obszarów problematyki współczesności, które dotychczas nie były poddawane naukowej penetracji w takim stopniu, na jaki zasługują”. Większość artykułów odpowiada temu założeniu, co oczywiście nie wyklucza możliwości publikowania rezultatów poszukiwań mających na celu wyjaśnienie zjawisk współczesnych — w przeszłości.

Do XIX-wiecznej „genezy rewizjonizmu” w ruchu robotniczym sięga artykuł W. Namiotkiewicza, zajmujący się w zasadniczej osnowie działalnością Edwarda Bernsteina (1850—1932), teoretyka i „ojca rewizjonizmu”, pierwszego kierownika redakcji wychodzącego wprawdzie w Szwajcarii, później w Anglii czasopisma „Der Sozialdemokrat”. Dokładniejszej analizie poddał Namiotkiewicz w swym artykule, będącym fragmentem większej całości, książkę Bernsteina pt. *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie*, która w ciągu trzech lat ukazała się w 10 różnych wydaniach

i uważana jest za „biblię rewizjonizmu”. Jej tezy sprowadzają się do poglądu, według którego rozwój „pierwiastków” socjalistycznych doprowadzi niejako automatycznie do stopniowej likwidacji wyzysku i do przekształcenia kapitalizmu w socjalizm, bez konieczności „gwałtownego przewrotu”. Zadania ruchu robotniczego u Bernsteina, zafascynowanego polityką klasowego kompromisu uprawianego przez burżuazję angielską, sprowadzały się tylko do działalności reformatorskiej przy negacji marksowskiej nauki o rewolucji.

Na marginesie artykułu Namiotkiewicza warto jest zauważyć, iż poglądy Bernsteina dadzą się sprowadzić w wielu punktach do współczesnej teorii konwergencji. Na użytek aktualny warto też odnotować następujące stwierdzenie zawarte w „genezie rewizjonizmu”. „Dzieje powstania doktryny rewizjonistycznej są historią wszystkich słabości niemieckiego ruchu robotniczego. Rewizjonizm narodził się na skutek trudności, które napotykała na swej drodze partia socjaldemokratyczna i których nie zdołała przezwyciężyć” (s. 60).

Omawiany tom I „Studiów Nauk Politycznych” zamieszcza w dziale „studiów” prócz fragmentu omówionego następujące prace: *Rewolucja Październikowa a współczesność*; R. Frelek, *Nowe elementy i stare tło obecnej sytuacji międzynarodowej*; A. Kruczkowski, *Więź teorii i praktyki w badaniach współczesnych stosunków międzynarodowych*; J. Ładosz, *Polityka a walka klas (uwagi o znaczeniu terminu „polityka”)*; J. Barbag, *Geografia a nauki polityczne*; B. Mine, *Ekonomia a ideologia*; S. Widerszpil, *Przestarzałość i aktualność problematyki „klasy robotniczej” w socjalizmie*; K. Gościński, *Z zagadnień teorii praktyki przedstawicielstwa politycznego w PRL*; M. Rybicki, *Funkcje ławników ludowych w socjalistycznym wymiarze sprawiedliwości*.

Całość uzupełniają recenzje oraz dział zatytułowany „Nauki Polityczne w Polsce i za granicą”.

BENEDYKT ZIENTARA: *Konflikty narodowościowe na pograniczu niemiecko-słowiańskim w XIII—XIV w. i ich zasięg społeczny*. „Przegląd Historyczny, Rok LIX, zeszyt 2, Warszawa 1968, ss. 197—213.

Artykuł omawia źródła trzynasto- i czternastowiecznych konfliktów narodowościowych wywołanych niemiecką ekspansją na wschód, etapy rozwoju świadomości narodowej Polaków i Czechów w XIII i XIV w. oraz rolę, jaką w rozwoju tej świadomości i kultury narodowej odegrało zagrożenie z Zachodu.

ALFONS KŁAFKOWSKI: *Obozy koncentracyjne hitlerowskie jako zagrożenie prawa międzynarodowego*. PWN, Warszawa 1968, 103 ss.

Praca — oparta na materiale wyłącznie prawniczym, tzn. na wyrokach sądów międzynarodowych i polskich — przedstawia problem przestępczej organizacji hitlerowskich obozów koncentracyjnych w okresie II wojny światowej. W sposób syntetyczny autor analizuje następujące zagadnienia: problemy prawne kwalifikacji obozów koncentracyjnych, obozy koncentracyjne jako organizacja przestępcza, obozy jako główne narzędzie realizacji hitlerowskiego programu ludobójstwa, straty biologiczne społeczeństwa polskiego i innych narodów europejskich wskutek terroru okupanta niemieckiego, organizacja przestępcza obozów koncentracyjnych a wymiar sprawiedliwości.

HUBERT ORŁOWSKI: *O literaturze nazistowskiej*. „Miesięcznik Literacki” nr 7/1968, ss. 50—56.

Opracowanie nawiązuje od artykułu A. Rogalskiego pt. *Czy Hamsun był nazistą?* opublikowanego w miesięczniku „Nurt” (nr 3/1968). Zamierzeniem Orłowskiego było „zwrócenie uwagi na zaniedbany krąg spraw najnowszej literatury niemieckiej, które w mniej lub bardziej widoczny sposób łączą się z nazizmem jako eklektycznym co prawda — światopoglądem”. Mimo zastrzeżeń sformułowanych we wstępnej części artykułu,

rozważania autora służą sprecyzowaniu podstawowych pojęć z tymi zagadnieniami związanych — „literatura nazistowska” i „pisarz nazista”.

LEON SZULCZYŃSKI: *Od Schumachera do Brandta. Błędne koło polityki wschodniej SPD*. „Nowe Drogi” nr 5/1968, ss. 71—83.

Autor omawia stanowisko socjaldemokracji zachodniemieckiej wobec kwestii granicy na Odrze i Nysie, ukazując przy tym, że mimo różnic w sformułowaniach uzależnionych głównie od aktualnej sytuacji międzynarodowej, poglądy kierownictwa SPD na politykę wschodnią nie uległy w minionym dwudziestoleciu zasadniczym przemianom.

WŁADYSŁAW MARKIEWICZ: *Niepokoje studenckie w NRF*. „Miesięcznik Literacki” nr 7/1968, ss. 65—71.

Autor wskazuje na obiektywne warunki, które, zwłaszcza w krajach rozwiniętych, umożliwiły przekształcenie się zbiorowości studenckiej w pozornie samodzielną siłę polityczną, a następnie, w odniesieniu do NRF, omawia dodatkowe przesłanki o charakterze moralnym, politycznym i społecznym, które siłę tę szczególnie aktywizują. W głównej części artykułu scharakteryzowano rolę, jaką w lewicowym zachodniemieckim ruchu studenckim odgrywa Socjalistyczny Związek Studentów Niemieckich oraz omówiono szerzej program tego związku.

JÓZEF BOROŃ: *Organizacja przemysłu w Niemieckiej Republice Demokratycznej*. Instytut Zachodni, Poznań 1968, 227 ss.

Charakterystyka ewolucji organizacji przemysłu oraz sprawności jej funkcjonowania dokonana na tle wzrostu przemysłu NRD. Autor szczegółowo omawia strukturę organizacyjną przemysłu NRD w okresach poszczególnych planów pięcioletnich, system i czynniki organizacji oraz ekonomiczny mechanizm funkcjonowania przemysłu.

Zestawili: A. W. W., W. T., M. W.